

Discussienotitie inzake Behoud Stolpboerderijen t.b.v. van Commissie EEB 17 september 2018

Aanleiding

Op 29 november 2017 was in Alkmaar de aftrap van de campagne 'Red de Stolp' met een druk bezochte en zeer informatieve bijeenkomst. De campagne onderstreept dat de stolpboerderijen en stolpenstructuren een beeldbepalend onderdeel vormen van de karakteristieke Noord-Hollandse landschappen en dorpsgezichten. Daarbij geniet slechts een beperkt deel van de stolpboerderijen bescherming op basis van de monumentenstatus. Voorbeelden toonden dat als gevolg de afgelopen periode stolpen zijn gesloopt die van historische waarde bleken te zijn, waaronder in 2011 de oudst gedateerde stolp uit circa 1550. Ook kwam naar voren dat niet alleen de bewoners de lasten kunnen dragen van het in stand houden van de waardevolle stolpboerderijen en stolpen-structuren.

Initiatiefnemer van de stolpencampagne is de Erfgoedvereniging Heemschut, ondersteund door de Boerderijstichting Noord-Holland, de 'Vrienden van de Stolp' en het Westfries Genootschap. Tijdens de campagne is er volop contact geweest met een aantal fracties in de Provinciale Staten, waaronder ondergetekenden. Zeven maanden later is de Stolpencampagne op 28 juni 2018 in Venhuizen afgesloten, gefaciliteerd door het Steunpunt Monumenten en Archeologie. Daarbij is de aanwezige Statenleden Nico Papineau Salm (PvdA) en Tom Buijtendorp (D66) de petitie 'Red de stolp' aangeboden door Karel Loeff van de Bond Heemschut. Er zijn 2296 ondertekeningen vastgelegd op de website petitie.nl, met een digitale lijst van alle ondertekenaars met naam en woonplaats.

Statenlid Marco Wieseahn (VVD) zou eigenlijk ook bij de Stolpendag zijn en Fred Kramer (GL) had n.a.v. de aangekondigde petitie al een concept motie in voorbereiding. Daarom hebben deze vier tijdens een pauze van de PS vergadering van 9 juli 2018 de petitie formeel overhandigd aan voorzitter Rosan Kocken van de commissie Economie, Energie & Bestuur (EEB) met het verzoek het onderwerp te agenderen voor de eerstvolgende commissie EEB waaronder ook cultuurhistorie valt. Gezien de ruimtelijke aspecten is voorgesteld daarbij ook de leden van de commissie Ruimte & Wonen (RW) uit te nodigen. Volgens de Verordening burgerinitiatief Noord-Holland van 2002 wordt een petitie automatisch een agendapunt van PS als er minimaal 5.000 petitieën zijn van gerechtigde initiatiefnemers. Dat aantal is niet gehaald. Maar gezien de inspanning tijdens de campagne en het toch aanzienlijke aantal, was dat voor ondergetekenden voldoende om het wel voor de betreffende commissie te agenderen.

Reeds ondernomen actie

Na het aanbieden van de petitie, gaf gedeputeerde Jack van de Hoek tijdens de Stolpendag een kort overzicht van de acties die al zijn ondernomen. Hij onderstreepte daarbij dat het provinciaal belang verder gaat dan alleen de 500 beschermde stolpen (10% van het geheel), maar juist ook aandacht heeft voor de 4500 overige stolpen die in hun samenhang karakteristiek zijn voor het Noord-

Hollandse landschap. De gedeputeerde noemde de volgende sinds de start van de campagne ondernomen acties:

- 1) De stolpen zijn in hun samenhang met elkaar en met het landschap als provinciaal belang opgenomen in de nieuwe Leidraad Landschap en Cultuurhistorie waarin o.a. stolpenzones en stolpenlinten worden aangegeven,
- 2) In dat kader is een stolpenkaart opgesteld waarop alle Noord-Hollandse stolpen staan, gekoppeld aan achtergrondinformatie en een beeldbank,
- 3) De Provincie gaat de voorwaarden van het Fonds Herbestemming verfijnen teneinde meer financieringsmogelijkheden te bieden voor deze 4500 stolpen,
- 4) Er is een handreiking gemaakt voor gemeentelijk stolpenbeleid, 'Vierkant achter de stomp 2.0' met daarin ook inspirerende concrete voorbeelden.
- 5) Als vervolgstap zal in de komende anderhalf jaar door de provincie onderzocht worden of in het kader van de komende Omgevingsverordening samen met gemeenten tot gedragen regelgeving gekomen kan worden, teneinde een drempel op te werpen voor de voortgaande sloop (gemiddeld 2 per maand) binnen de groep van 4500 stolpen die geen monumentale bescherming genieten.

De resterende uitdaging bij dreigende sloop

Naar de mening van ondergetekenden zijn de stolpen, de 'piramiden van Noord-Holland', iconisch voor het Noord-Hollandse landschap en vormen daarvan een wezenlijk element dat als toeristische attractie ook economische waarde heeft. Het is van belang dat alles in het werk wordt gesteld om te voorkomen dat stomp voor stomp 'autonome' sloopbeslissingen worden genomen die 'sluipenderwijs' leiden tot afbraak van de karakteristieke stolpen(structuren) en van de landschappen waar deze deel van uitmaken. Daarom is het wenselijk om, rekening houdend met de komende Omgevingsverordening, samen met gemeenten tot een werkbare en breed gedragen oplossing te komen om daarmee waar nodig een drempel op te werpen voor de voortgaande sloop (gemiddeld circa 25 per jaar) binnen de groep van 4500 stolpen die op het moment geen monumentale bescherming genieten en behoud aantrekkelijker te maken. Extra regelgeving kan daarbij een van de uitkomsten zijn, maar is zeker geen uitgangspunt vooraf.

Bij het uitwerken, onderzoeken van deze vervolgstap moet niet automatisch worden gedacht aan het geven van een juridische (monumenten) status die het slopen van stolpen zonder vergunning onmogelijk maakt, tenzij een individuele stomp ten onrechte niet als monument is aangemerkt. Een dergelijke status roept veel weerstand op bij initiatiefnemers. Deze werkt kostenverhogend, maakt een complex vergunningen traject nog ingewikkelder en focust uitsluitend op monumentale waarden. Dat is in casu maatschappelijk gezien een veel te beperkt kader en past ook minder bij de houding, die veel overheden aanhangen (de participerende burger / uitnodigingsplanologie) Het is belangrijk om primair de toekomstige functie van de stomp centraal te stellen. Dit omdat behoud van stolpboerderijen in eerste instantie wordt gedragen door eigenaren. De praktijk wijst uit dat ze dat ook vergaand doen en daarmee hoeders van dit erfgoed zijn en voor continuïteit zorgen. De stomp is 500 jaar gebruikt als agrarisch bedrijfsgebouw. Die functie is weggefallen. Met het creëren van nieuwe functies wordt het behoud van de stomp het best gegarandeerd. Er zijn de laatste 40 jaren vele en nieuwe functies succesvol gerealiseerd. Functies die recht doen aan een mix van waarden: cultuur historisch, landschappelijk en sociaal economisch. Een economisch sterke functie (kostendrager of inkomens vormend) legt het fundament voor behoud. Deze ontwikkeling past bij de maatschappelijke ambitie gericht op een vitaal en hoogwaardig platteland.

Het is verder belangrijk om voor de toekomst aandacht te besteden aan het mobiliseren van een nieuwe generatie (jonge) bewoners. Hierbij kan de onlangs met steun van de provincie Noord Holland, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en de Nationale Restauratiefederatie gestarte Stolpencommunity Vierkantdelers een grote rol spelen. In de community ligt de focus op het creëren van nieuwe functies met een nieuwe jonge en ondernemende generatie bewoners, die het boeiende avontuur aangaan. Een avontuur dat gericht is op behoud van cultuurhistorische, landschappelijke en sociaal economische waarden. De praktijk wijst uit dat het kan.

In het beleidsonderzoek mee te wegen instrumenten die betrokken partijen ter beschikking (kunnen) staan zijn: afstemming t.b.v. een effectief stolpenbeleid, aanwijzing als 'gemeentelijk monument' en/of 'beschermd gezicht', opnemen stolpenstructuren als kernwaarde in omgevingsverordening, provincie-brede invoering van een sloop-vergunningplicht voor stolpen, hulp/financiële steun bij herbestemming/restauratie, stolpenkaart/-beeldbank, stolpencoach.

Archeologen in West-Friesland hebben de afgelopen periode laten zien dat het minimaal noodzakelijk is de sloop van stolpen goed te begeleiden. Met het documenteren en tekenen van de stomp vóór de sloop, en het doen van archeologisch onderzoek tijdens de sloop, blijft informatie bewaard die anders voorgoed verloren zou gaan. Het onderzoek leert dat er stolpen zijn met zeer beperkte cultuurhistorische waarde waarvan sloop gerechtvaardigd blijkt. Maar er zijn ook voorbeelden van ogenschijnlijk recente stolpen die bijvoorbeeld een zeer oud houten skelet bevatten en van grote monumentale waarde zijn, een feit dat vaak past duidelijk wordt bij een bouwhistorische inspectie met eventueel een jaarringendatering ('=dendro') van het houtwerk. Dramatisch voorbeeld is de in 2011 vlak voor de doorgezette sloop onderzochte stomp aan de Streekweg 1 in Hoogkarspel waarvan de kern uit 1560-61 bleek te dateren. Tot die tijd bestond het beeld dat de stolpen pas het begin van een eeuw later waren opgekomen. Het illustreert tevens dat nog veel onbekend is over het ontstaan van de stomp en systematisch bouwhistorisch en archeologisch onderzoek van groot belang is.

Een woordvoerder van de stolpeneigenaren onderstreepte tijdens de stolpendag dat deze op het moment al een belangrijke financiële rol spelen en rekende voor dat met een gemiddelde jaarlijkse particuliere investering van € 10.000 per stomp, de omvang van deze investering voor ruim 5.000 stolpen globaal op jaarlijks € 50 miljoen valt te schatten. Hij gaf echter aan dat in geval van sloop een restauratie voor hen soms wel, maar doorgaans geen alternatief is omdat restauratie in veel gevallen honderdduizenden euro's duurder is dan herbouw. Daarbij worden veel eigenaren zelf gedreven door een cultuurhistorische interesse. Maar in de meeste gevallen zijn de financiële middelen beperkt. Dat betekent dat bij een absoluut sloopverbod het gevolg kan zijn dat sloopprijpe stolpen uiteindelijk door verval ten onder gaan. Daarom wijzen de indieners van de petitie op de noodzaak van een financieringsregeling, gericht op het ondersteunen van eigenaren om hen te helpen bij het vinden van nieuwe passende en perspectiefbiedende functies. Die zou ook betrekking kunnen hebben op het bouwkundig en bouwhistorisch onderzoek dat nodig is om de restauratienoodzaak en mogelijkheden in kaart te brengen. Daarbij speelt ook de regelgeving rond herbestemming een rol omdat in bepaalde gevallen bijvoorbeeld een nieuwe horecafunctie kan bijdragen aan financiering van de restauratie.

Behandellovoorstel voor bespreking in de commissie EEB

De petitie is geagendeerd ter bespreking. Graag bespreken de indieners van deze nota met het college welke aspecten van de vragen uit de petitie al gedekt zijn door reeds genomen acties en vernemen de indieners graag welke aspecten in het vervolgonderzoek worden meegenomen.

Graag bespreken de indieners met de commissie welke andere mogelijke acties op dit moment wenselijk en haalbaar zijn.

Tom Buijtendorp (D66), Sandra Doevendans/Nico Papineau Salm (PvdA) , Alwin Hietbrink/Fred Kramer (GL) en Marco Wieseahn (VVD)